

INGLIZ TILIDAGI MODAL FE'LLARNING O'ZBEK TILIDAGI
MUQOBILLARI

Abdusalimov Abdulaziz Abdumutal o'g'li

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti

Ingliz tili va adabiyoti yo'nalishi

2-bosqich magistranti

E-mail: abdusalimovabdulaziz1@gmail.com

Tel: +998907604500

Annotatsiya: Mazkur maqolada muallif tomonidan tadqiqot olib borilgan holda, ingliz tilidagi modal fe'llarning o'ziga xos xususiyatlari hamda ularning o'zbek tilidagi muqobillarining berilishi turli ma'nolarni anglatishi mumkinligi haqida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Modal fe'l, semantik tahlil, kommunikativ, ko'nikma, leksik kompetensiya, taqqoslash, grammatik birlik.

Chet tillarini o'rgatishda o'quvchi va talabalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish hozirgi kun metodikasining asosiy maqsadi hisoblanadi. Kommunikativ kompetensiya bir necha kichik kompetensiyalarni o'z ichiga oladi va ulardan eng birinchisi lingvistik kompetensiyadir. Lingvistik kompetensiyaga ega bo'lish deganda, o'quvchining ingliz tili grammatikasi va leksikasi bo'yicha mukammal bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi tushuniladi.

Buning uchun esa, ona tili va o'rganilayotgan tildagi ma'lum bir til birligini chog'ishtirma tahlil qilish va tahlil natijalariga qarab interferensiya holatlarini ko'rib chiqish zarurdir. Quyidagi ilmiy maqolada ingliz tilidagi modal fe'llarning grammatik xususiyatlarini o'rgatish bilan bir qatorda, ularning ikki tildagi ya'ni ingliz va o'zbek tilida qay tarzda berilishini o'rganib chiqamiz.

Har qanday xorijiy tilni samarali o'qitish uchun eng avvalo, o'quvchilarning ona tili va o'rganayotgan tillarini bir biri bilan solishtirish, ularni qiyosiy tahlil qilish kerak. Tillarni taqqoslash orqali shu tillarning o'xshash va farqli xususiyatlari namoyon bo'ladi: o'xshash xususiyatlar ikkinchi tilni osonroq o'rganishga yordam bersa, farqli xususiyatlar tilni o'rganishda qiyinchiliklar tug'diradi, va bu qiyinchiliklar o'z navbatida nutqdagi xatolarga olib keladi. Ingliz

tilidagi modal fe'llarning barcha ma'nolarini qanday eslab qolish kerak? Deyarli hamma modal fe'llar bir nechta foydalanish holatlari, shuning uchun hamma ham hamma narsani tezda eslay olmaydi modal fe'llarning ingliz tilidagi ma'nolari. Nima qilish kerak? Birinchidan, barcha modal fe'llar jonli nutqda ko'pincha uchramaydi.

Ikkinchidan, bir vaqtning o'zida hamma narsani o'rganishingiz shart emas, ayniqsa har bir modal fe'lning ma'nosini to'liq tushunmagan bo'lsangiz. Eng ko'p ishlatiladiganlardan boshlang: mumkin, may, kerak, kerak, kerak. Ular bilan o'zbek tilida misollar tuzish, hamda ularning nutqda qo'llanilishini o'rganish lozim.

Modal fe'l - ingliz tilidagi alohida qoidaga bo'ysunadigan maxsus birlik. Ingliz tilida fe'llarning bir nechta turlari mavjud: muntazam, tartibsiz, modal. Noto'g'ri fe'llarning ro'yxati alohida, siz uni yoddan bilishingiz kerak. Muntazam va tartibsiz fe'llar o'tgan zamoni yasash yo'li bilan bir-biridan farq qiladi. Muntazam fe'llar shaklini butunlay o'zgartirish uchun tartibsiz fe'llarni qo'shish orqali o'tgan zamon shakllarini hosil qiladi. Bundan tashqari, fe'llar bosh va ko'makchiga bo'linadi. Ularning asosiylari leksik vazifani bajaradi, ular muayyan harakatni bildiradi. Bunday fe'llar rus tiliga tarjima qilingan. Yordamchi fe'llar faqat asosiy fe'llar bilan tandemda mavjud bo'lib, ular grammatik vazifani bajaradi. Bu fe'llarning rus tiliga tarjimasi yo'q. Ingliz tilidagi modal fe'llar asosiy fe'llarga nisbatan qo'shimcha funktsiyaga ega bo'lib, ularni vazifasida yordamchi fe'llarga tenglashtiradi. Ular sub'ektning asosiy harakatga munosabatini bildiradi: majburiyat, ehtiyoj yoki biror narsa qilish qobiliyati. Ya'ni, men suzishni bilishim yoki bilishim kerak, ayta olaman va hokazo.

Modal fe'llar: qoidalar va misollar

Tilni qulay bilish uchun must, may, need, ought to, should, have to, to be able to, manage to modallarining quyidagi ro'yxatini bilishingiz kerak. Modal fe'llardan foydalanish qoidalariga kelsak, asosiy tamoyillar:

- 1) biz modal fe'llar oxiriga qo'shimcha qo'shmaymiz (mane to modal fe'lidan tashqari);
- 2) modal fe'llardan keyin to qo'shimchasini qo'ymaymiz (have to, ought to dan tashqari)
- 3) modaldan keyingi bosh fe'l infinitiv (boshlovchi shakl) shaklida qo'yiladi.

Misol uchun:

Men ketishim kerak, kech bo'ldi. Men ketishim kerak, kech bo'ldi.

Bu vazifani ertaga kechgacha bajarishingiz kerak. Ertaga kechqurungacha bu vazifani bajarishingiz kerak. Siz boshqa yo'l topishingiz kerak. Siz boshqa chiqish yo'lini topishingiz kerak.

Talabalar universitet qoidalariga rioya qilishlari kerak. Talabalar universitet qoidalariga rioya qilishlari kerak.

Onam juda aqlli, besh tilda gapira oladi. Onam juda aqlli, besh tilda gapiradi.

Modal fe'llar o'z ma'nosiga ko'ra o'xshash, ammo ba'zi farqlar mavjud. Keling, batafsilroq ko'rib chiqaylik.

can/could modal fe'llari

Ushbu modal fe'l "men qila olaman, men qila olaman" deb tarjima qilinadi, u biror narsa qilish qobiliyati yoki qobiliyatini anglatishi mumkin. mumkin- hozirgi zamon shakli mumkin- o'tgan zamon shakli. Agar siz modal fe'llarni kelasi zamondaishlatsangiz, modal fe'l shaklidan foydalaning qodir bo'lmoq - qodir bo'ladi. Misol uchun: Men juda yaxshi suzishni bilaman, chunki mening juda yaxshi o'qituvchim bor edi. Men juda yaxshi suzaman, chunki mening yaxshi o'qituvchim bor edi.

Bir necha yil oldin men ancha yaxshi ko'rardim. Bir necha yil oldin men juda yaxshi ko'rdim.

Biz sizga vaziyatni tushuntirishga yordam beramiz. Biz sizga vaziyatni tushuntirishga yordam bera olamiz.

Modal fe'llarning inkor shakli qoidaga ko'ra not – can not, qisqartirilgan can “t” qo‘shilishi bilan yasaladi. Masalan:

Men kitobimni bu tartibsizlikdan topa olmayapman. Men kitobimni bu tartibsizlikdan topa olmayapman.

Could not, shorted form can't. Masalan:

Talabalar va o'quvchilar ushbu musobaqaga tayyor bo'lishlari mumkin edi.

O'quvchilar va talabalar ushbu musobaqaga tayyorlana olmadilar.

Modal fe'l bilan so'roq gapni shakllantirish mumkin/mumkin gapda teskari so'z tartibini qo'llashingiz kerak, ya'ni mavzu emas, modal fe'lni birinchi o'ringa qo'yning.

Misol uchun:

Mayk sizning ko'ylagingizni olib keta oladimi, uniki iflosmi? Mayk sizning ko'ylagingizni ola oladimi, u iflosmi?

Fe'lning so'roq shaklida mumkin muloyim ma'noga ega, siz ruxsat so'rash uchun foydalanishingiz mumkin. Misol uchun:

Menga tuz olib bera olasizmi? Menga tuz bera olasizmi?

Modal fe'llar to be able to/manage to qodir bo'lmoq, qodir bo'lmoq ma'nosidagi yana bir modal fe'l. Ammo agar could ko'proq umumiy chegaralarga ega bo'lsa, be able to xususiy, o'ziga xos vaziyatlarda qo'llaniladi. Misol uchun:

Yong'in juda tez tarqaldi, ammo hamma qochishga muvaffaq bo'ldi. Yong'in juda tez tarqaldi, ammo hamma qochishga muvaffaq bo'ldi.

Biz mushukim qayerdaligini bilmasdik, lekin nihoyat uni topishga muvaffaq bo'ldik. Mushugim qayerdaligini bilmasdik, lekin oxir-oqibat uni topa oldik.

fe'lning o'tgan shakli to be able to - was/were able to. fe'lning o'tgan shakli boshqarish - muvaffaq bo'lish.

So'roq gapni yaratish uchun birinchi o'ringa yordamchi yoki modal fe'lni

qo'yish kerak. Misol uchun:

U sizning yordamingizsiz xonadan chiqib keta oldimi? U sizning yordamingizsiz xonadan chiqib keta oldimi?

Kim eng yaxshi o'yinchini mag'lub eta oladi? Kim eng yaxshi o'yinchini mag'lub eta oladi?

Inkor gap yasash uchun not yoki yordamchi fe'ldan foydalaning. Misol uchun:

Men bu ishni ko'rsatmasiz bajara olmadim. Men bu ishni ko'rsatmalarsiz bajara olmadim.

Must modal fe'li

must modal fe'li ekstremal darajadagi majburiyatni ifodalaydi. Agar siz ingliz tilini noldan o'rganayotgan bo'lsangiz, unda siz ushbu fe'l bilan ehtiyot bo'lishingiz kerakligini bilishingiz kerak, chunki u tartibli ma'noga ega. Buyruq o'rniga tavsiya bermoqchi bo'lsangiz, boshqa fe'lni tanlashingiz kerak. Misol uchun: Maktabimiz o'quvchilari Nizomga rioya qilishlari shart. Maktabimiz o'quvchilari Nizomga amal qilishlari shart.

must modal fe'li inkor shaklda "kerak emas" degan ma'noni anglatadi. Salbiy

qo'shimchani qo'shish orqali hosil qilingan, masalan:

Sizning oilangiz istamasa, boshqa shaharga ko'chib o'tmasligi kerak. Sizning

oilangiz istamasa, boshqa shaharga ko'chib o'tmasligi kerak.

So'roq gapni yasash uchun qo'ying kerak taklifda birinchi.

Hayvonlarni qafasda saqlash kerakmi? Hayvonlarni qafasda saqlash kerakmi?

Bundan tashqari must fe'li boshqa ma'noga ega. Biz "bo'lishi kerak, ehtimol"

ma'nosida bo'lishi kerak deymiz. Misol uchun:

Siz juda och bo'lsangiz kerak, chunki kechki ovqatni o'tkazib yubordingiz. Siz

juda och bo'lishingiz kerak, chunki siz tushlikni o'tkazib yubordingiz.

Bunday katta shaharning markazida yashash juda shovqinli bo'lsa

kerak. Bunday katta shaharning o'rtasida yashash juda shovqinli bo'lsa kerak.

Chet tillarini o'qitishda asosiy e'tibor bugunda til o'rganuvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda qaratilmoqda. Buning natijasida

grammatik birliklar va qoidalarni ham an'anaviy usulda emas, balki kommunikativ yondashuvga asoslangan holda o'qitish maqsadga muvofiqdir. Hozirgi kunda ta'lim tizimining oldiga qo'ygan asosiy maqsadi har bir o'quvchining har tomonlamarivojlanishiga, o'zining jamiyatdagi o'rnini topishiga va o'zini o'zi yanada takomillashtirib borishiga qaratilgan yangi, har bir oquvchi shaxsini e'tiborga oluvchi yondashuvga asoslangan ta'lim tizimini yaratishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1 Arabboy J. IMPROVING THE QUALITY OF TEACHING IN ENGLISH ON THE BASIS OF PROVERBS AND SAYINGS //STUDIES IN ECONOMICS AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD. – 2023. – T. 2. – №. 7.

2 Raxmiddin o'g J. A. et al. LINGUISTIC FEATURES OF FLOREMES EXPRESSING HUMAN ACTIVITY ENGLISH AND UZBEK //Conferencea. – 2022. – C. 96-97.

3 Raxmiddin o'g J. A. et al. Linguocognitive and Linguoculturological Characteristics of Winter Sports Terms in Non-Related Languages //Global Scientific Review. – 2022. – T. 10. – C. 112-114.

4 Sandjarovna M. N. LINGUISTIC INTERPRETATION OF THE CONCEPT //World Bulletin of Social Sciences. – 2023. – T. 21. – C. 41-43.

5 Rashitovna A. M., Inoyatovna K. F., Sanjarovna M. N. Effective methods of teaching English and its relation to other sciences //JournalNX. – 2020. – T. 6. – №. 10. – C. 316-319.

6 Sandjarovna M. N. LINGUOCULTURAL STUDY OF THE CONCEPT IN MODERN LINGUISTICS //Conferencea. – 2023. – C. 35-36.